

OBHÁJENÉ DOKTORANDSKÉ DIZERTAČNÉ PRÁCE V ODBORE SLOVENSKE DEJINY

MGR. ONDREJ FICERI: ETNICKÉ IDENTITY OBYVATEĽOV KOŠÍC
V MEDZIVOJNOVOM ČESKOSLOVENSKU

Obhajoba sa konala 21. augusta 2017.

Školiteľ: Mgr. Zlatica Sáposová, PhD.

Oponenti: prof. PhDr. Roman Holec, DrSc., Dr. habil. Attila Simon, PhD., prof. PhDr. Dušan Škvarna, PhD.

Školiace pracovisko: Centrum spoločenských a psychologických vied – Spoločenskovedný ústav Slovenskej akadémie vied, Košice

Analýza etnickej štruktúry Košíc je od 1. polovice 20. storočia predmetom vedeckého sporu medzi maďarskou a (česko)slovenskou vedeckou obcou. Najdôležitejšou argumentačnou stratégiou vedcov pri legitimizovaní „národného“ charakteru Košíc je obhajoba výsledkov tých sčítaní ľudu, ktoré na území mesta vykonávala administratíva toho štátu, za ktorého občanov a reprezentantov sa príslušní vedci považujú. Výsledkom je existencia dvoch paralelných antagonistických interpretácií etnonacionálnej transformácie Košíc v 1. polovici 20. storočia, hoci v jednej veci sa obe strany zhodujú: z násilného nacionalizovania etnických identít košickej populácie obviňujú „tú druhú“ stranu a poukazujú na represívny charakter politických režimov, v ktorých sa „tá ich“ menšinová komunita prostredníctvom premyslenej odnárodňovacej politiky identity a sfalšovanej sčítacej praxe zredukovala do marginálnych výsledných číselných figúr v štatistických výkazoch.

Dizertant si v práci položil obrátenú výskumnú otázku: skutočne možno viniť za markantné výkyvy etnickej identifikácie vo výsledkoch sčítaní ľudu skôr brachiálne zásahy jednotlivých štátov než situačné a hybridné identity väčšiny obyvateľov mesta, ktoré sa vyznačovali znakmi národnej indiferencie? Vychádza pritom z hypotézy, že ak bola väčšina obyvateľov Košíc bilingválna, prípadne multilingválna, identifikovali sa s takou národnou kolektivitou, ktorá viac korešpondovala s ich ekonomickými potrebami a spoločenskými záujmami. Išlo teda o intencionalitu, resp. masový a bežný jav u dotknutého obyvateľstva na základe vlastnenia potencie kvalifikovať sa pre členstvo v oboch z konkurujúcich si etnických identít.

V prvej kapitole *Termíny, koncepty, teórie* dizertant zadefinoval inovatívny analytický jazyk a konceptuálne rámce práce pri zohľadnení relevantných starších i novších teórií vo výskume etnicity (konštruktivistickéj teórie politiky etnicity Kanchan Chandrovej, situačnej etnicity Jonathana Okamura, etnickej hranice Fredrika Bartha, hybridity identít Homiho Bhabhu a národnej indiferencie Tary Zahrovej a kolektívu).

V druhej kapitole *Etnická prax a štatistika* dizertant aplikoval formálnu teóriu na empirický materiál vypovedajúci o etnickej praxi miestnych obyvateľov. Pokúsil sa o re-

konštrukciu redistribuovania etnických identít v nových štátoprávnych podmienkach v kontexte sčítaní ľudu v intercenzálnych obdobiach 1910→1919→1921→1930→1938, pričom si všímal dynamiku etnonacionálnej transformácie a proporciu jednotlivých skupín sčítaných osôb na štatistickej dehungarizácii mesta: koľko osôb židovskej národnosti, koľko prisťahovaných Slovákov a Čechov, koľko starousadených slovenskojazyčných Košičanov a koľko odídených Maďarov sa podieľalo na tomto procese.

V tretej kapitole *Etnická prax a politika* dizertant odmietol tézy predchádzajúcich sociálnych vedcov, ktorí volebnú preferenciu jedinca stotožňovali s jeho etnicitou a podľa tohto kľúča odvodzovali „skutočný“ počet tej-ktorej etnickej skupiny v meste. Na základe dochovaných archívnych záznamov dokladoval, že prevažná časť starousadených košických Slovákov volila promaďarské politické strany, čím s väčšinou košických Židov zabezpečovali kontinuitu prenášania asimilačného diskurzu imperiálneho obdobia do nových republikánskych podmienok.

Dizertant dospel k záveru, že za markantnými posunmi pri etnickej identifikácii obyvateľov v sčítaniach ľudu treba vidieť schopnosť zhruba polovice starousadeného obyvateľstva situačne prepnúť medzi etnoidentifikačnými kódmi v závislosti od momentálnych spoločensko-politických podmienok na základe vlastnenia atribútov založených na pôvode, ktoré ich kvalifikovali na členstvo v dvoch alebo viacerých nominálnych etnických identitách. Preto odmieta staršie tézy slovenských i maďarských vedcov o „teleologickej“ slovenskosti, resp. maďarskosti Košíc.